

179164

# ÇAĞIMIZDA SOSYAL DEĞİŞME VE İSLÂM

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	179164
Tas. No:	257.92 KUT. D



ARU



*Çağımızda Sosyal Değişme ve İslâm*  
2002 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri

Yayın No: 377  
Sempozyumlar ve Paneller Serisi: 37

© Bütün Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir  
1. Baskı, Şubat 2007, Ankara, 1.000 adet

ISBN 978-975-389-494-4  
07.06.Y.0005.377

Redaksiyon : Dr. Mehmet BULUT  
Kapak ve İç Tasarım: TN İletişim  
Kufi Besmele: Hişâm el-Ğarâvî  
Uygulama: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Türkiye Diyanet Vakfı Mütavelli Heyeti'nin  
25.02.2003/1104-14 sayılı kararıyla basılmıştır.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi'nin dizgi,  
fotomekanik, ofset ve cilt tesislerinde hazırlanıp basılmıştır.

**TÜRKİYE DIYANET VAKFI**  
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi

OSTİM Örnek Sanayi Sitesi  
1. Cadde 358. Sokak No: 11 06370 Yenimahalle / Ankara  
Tel: 0312. 354 91 31 (pbx) Faks: 354 91 32  
e-posta: tdvyayin@diyanetvakfi.org.tr

## Sünnet ve Değişim

Prof. Dr. Nevzat AŞIK

Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi



**H**z. Muhammed (sav.) son peygamberdir. O'ndan sonra kıyâmete kadar herhangi bir ülkesinde ya da bölgesinde peygamber olduğunu, resûl ya da nebi olarak Allah tarafından gönderildiğini iddia edenler, eğer bunda kasıtlı, art niyetli değillerse, rahatsız, hasta kimselerdir. Rahmetli Prof. Dr. Ayhan Songar, '*Çeşitleme*' isimli kitabının ilgili bölümünde, peygamberlik iddiasında bulunan hastalardan ve bu iddiaya sebep olan hastalıklardan bahsetmektedir.<sup>1</sup>

Kur'ân'ı Kerim, Hz. Peygamber'in ilk peygamber olmadığını (Yusuf, 12/109; Âli İmrân 3/144; Nahl 16/43); ancak son peygamber olduğunu; (Ahzâb, 33/40) açıkça bildirir: Hz. Peygamber bir insandır, melek değildir. İnsanla melek arasında bir varlık da değildir. Çünkü peygamber olarak insanlara gönderilmiştir. Onun, ümmeti tarafından örnek alınabilirliği ancak insan peygamber olması sayesinde mümkün olabilecektir. Eğer melek bir peygamber olsa idi bu mümkün olamayacaktı.

İnanmak istemeyenler, bir peygamberin kendileri gibi değil de, beşer üstü bir varlık olması gerektiğini düşündükleri için, "... Bu ne biçim peygamber ki, bizler gibi yemek yiyor, çarşı-pazarlarda dolaşiyor! Ona kendisi ile birlikte uyarıcı bir melek indirilmeli değil miydi? Yahut kendisine bir hazine verilmeli veya içinden yiyip, -meşakkatsizce geçimini sağlayacağı- bir bahçesi olmalı değil miydi?" (Furkan 25/7-8) diyorlardı. Kur'ân bunlara şu cevabı veriyordu: "Ya Muhammed! Onlara söyle: Eğer yeryüzünde yerleşmiş gezip dolaşan melekler olsaydı, elbette onlara gökten peygamber olarak biz melek gönderirdik." (İsrâ, 17/95).

Hz. Peygamber'in kendisine inanan ve bağlananlar tarafından doğru ve sağlıklı

<sup>1</sup> Ayhan Songar, *Çeşitleme*, İstanbul 1981, s. 121-124.

biçimde tanınması ve O'nun üzerinde bulunduğu çizginin iyi tayin edilmesi gerekiyordu ki, insanlar Allah'ın sınırları ile Resûlü'nün sınırlarını karıştırarak Hıristiyanlıkta olduğu gibi merdümperestlik probleminin içine düşerek tevhid inancını zedelemesinler. Bu sebeptendir ki, Allah, Hz. Peygamber'in kendisini doğru tanıması gerektiğini; diğer insanlar gibi bir insan olduğunu; kimseye bir fayda veya zarar veremeyeceğini; her şeye ancak Allah'ın gücünün yeteceğini; hazinelerin yanında olmadığını; gaybı bilemeyeceğini; melek olmadığını; ancak kendisine vahyolunana uyduğunu; kendisinin ve başkalarının başına nelerin geleceğini bilemeyeceğini; sadece bir uyarıcı olduğunu ... aşağıda meâlleri verilen âyetlerle açıkça vurguluyor ve kendisine ikazlarda bulunuyordu:

“Muhammed ancak bir elçidir. Ondan önce de bir çok elçi gelip geçmiştir. O ölür veya öldürülürse, arkanız sıra geri mi döneceksiniz? Kim ardı sıra geri dönerse (bilsin ki) Allah'a bir zarar veremez. Allah şükredenleri ödüllendirecektir”. (Âli İmrân, 3/144)

“De ki: ‘Allah dilemedikçe ben kendime bir fayda ve zarar verecek güce sahip değilim. Eğer gaybı bilseydim, daha çok iyilik yapardım ve bana kötülük de dokunmazdı. Ben ancak, inanan insanlar için bir uyarıcı ve müjdeciyim.’” (Âraf, 7/188)

“De ki: ‘Allah'ın dilemesinin dışında ben kendime ne zarar verebilir, ne de yarar sağlayabilirim. Her ümmetin bir süresi vardır. Onların süreleri dolduğu zaman, onu ne bir an geciktirebilirler, ne de bir an öne alabilirler.’” (Yunus, 10/44)

“De ki: ‘Gökleri ve yeri yaratan, beslenmeyip besleyen Allah'tan başka himâyeci mi edineyim?’ De ki: ‘Ben Müslümanlar'ın ilki olmakla emrolundum’. Asla Allah'a ortak koşanlardan olma! De ki: ‘Ben Rabbime karşı gelirim büyük günün azabından korkarım’. O gün kimden azap savılırsa, o kimse rahmete erişmiştir. İşte bu apaçık bir başarıdır. Allah sana bir sıkıntı dokundurursa, onu O'ndan başkası gideremez. Eğer sana bir iyilik dokundurursa, onu da kimse engelleyemez. Çünkü O'nun her şeye gücü yeter.’” (En'âm, 6/14, 15, 16, 17)

“(Ey Muhammed!) De ki: ‘Size: Allah'ın hazineleri yanımdadır demiyorum; gaybı da bilmiyorum; size: Ben bir meleğim de demiyorum. Ben, ancak bana vahyolunana uyuyorum’. De ki: ‘Gören ile görmeyen bir midir? Hiç düşünmüyor musunuz?’” (En'âm, 6/50)

“(Ey Muhammed!) De ki: ‘Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana, İlahınızın bir tek İlah olduğu vahyolunuyor. Artık O'na yönelin, O'ndan bağışlanma dileyin; ortak koşanların vay haline!’” (Fussilet, 41/6)

“(Ey Muhammed!) De ki: ‘Ben (diğer) elçilerden (farklı) türedi birisi değilim; ne benim, ne de sizin başınıza gelecekleri bilirim; ben ancak bana vahyolunana uymaktayım; ben sadece apaçık bir uyarıcıyım.’” (Ahkâf, 46/9)

“(Ey Muhammed!) De ki: ‘Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Ancak, bana İlahınızın bir tek İlah olduğu vahyolunuyor. Rabbine kavuşmayı uman kimse yararlı iş işlesin ve Rabbine kullukta (O'na) kimseyi ortak koşmasın.’” (Kehf, 18/110)

“(Ey Muhammed!) Senden önce de kendilerine vahyettiğimiz birtakım adamlar-

rı kitaplar ve belgelerle göndermiştik -bilmiyorsanız Zikr'i (Kitab'ı) bilenlere sorun-. İnsanlara kendilerine gönderileni açıklayasın ve düşüneler diye, sana da Zikr'i indirdik." (Nahl 16/43-44)

"(Ey Muhammed!) Senden önce de hiçbir insana ölümsüzlük vermedik; sen öleceksin de onlar temelli mi kalacaklar?" (Enbiyâ, 21/34)

"(Ey Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz hiçbir elçi ve peygamber yoktur ki, birşeyi arzuladığı zaman, şeytan onun arzusuna (kendinden bir şey) katmamış olsun. Allah, şeytanın kattığını giderir, sonra Allah kendi âyetlerini sağlamlaştırır. Allah Bilgin'dir, Bilge'dir. Bu, Allah'ın, şeytanın kattığı şeyi, kalplerinde hastalık bulunan ve kalpleri kaskatı olan kimseleri sınamaya vasıta kılması –zalimler şüphesiz derin bir ayrılık içindedirler- ve kendilerine ilim verilenlerin Kur'ân'ın Rabbinden bir gerçek olduğunu bilip ona inanmaları ve gönüllerini ona bağlamaları içindir. Allah inananları şüphesiz doğru yola eristirecektir." (Hac, 22/52, 53, 54)

Bütün bu âyetlerde Hz. Peygamber'in ısrarla insan olduğunun vurgulanması, konunun bu dönemde önemli bir problem olmasından kaynaklanmakta idi. İleride temas edileceği üzere, çağımızda da aynı probleme zaman zaman rastlanılmaktadır. Bu sebeple Kur'ân'ın Hz. Muhammed'in beşer olduğunu vurgulaması, çağımızdaki bazı Müslümanların sahip oldukları peygamber imajını tashih etmeleri bakımından da ışık tutucu ve önemlidir. Halk muhayyilesi, sevdiği ve önem verdiği kişilere, karizmatik önderlere çeşitli olağanüstülükler atfetmeye eğilimlidir. Özellikle dinî alanda bu fazlasıyla geçerlidir. İslâm tarihinde de Hz. Peygamber, insanlığından soyutlanarak, sayısız olağanüstü niteliklerle bezenmiş bir imaja dönüşebilmiştir. Bu tasavvur sapmasının en önemli sonucu ise insanüstü bir peygamberin, sıradan insanlar için örnekliğini daha başından imkansız kılmış olmasıdır.<sup>2</sup>

Cahiliye döneminin kabile taassubu, putperestlik, şekilcilik ... gibi bozuk inançlarından yeni yeni kurtulmaya çalışan bazı insanlar, Hz. Peygamber'in sınır ve konumunu kolay kolay kavrayamadıkları için, çeşitli davranışları ile aşırılıklara kayıyorlardı. Hz. Peygamber de yukarıda zikredilen ayetlere paralel olarak önlemler alıyor ve her fırsatta kendisini doğru ve sağlıklı olarak tanıtmaya çalışıyordu.

Yeri geldikçe, "kendisinin bir kul olduğunu, kul gibi yiyen, kul gibi içen, kul gibi oturan, kul gibi kalkan, kul gibi giyinen birisi olduğunu; eğer kendisine hitap edilecekse, Allah'ın kulu ve resûlü denmesinin daha uygun olacağını; Rabbinin bildirdiğinden başkasını bilemeyeceğini; tıpkı diğer insanlar gibi herhangi bir şeyi hatırlayıp unuttuğunu, eğer unutacak olursa kendisine hatırlatılmasını istediğini; herhangi bir insan gibi kendisinin de sıkılıp daralabileceğini; Allah resûlü olduğu halde kendisinin ve başkalarının başına nelerin gelebileceğini bilemediğini ..." önemle vurguluyordu.

Yeri gelmişken O'nun (sav) konu ile ilgili bir duasını da kaydedelim:

*"Allah'ım, ben ancak bir beşer olan Muhammed'im. Her insanın öfkelenmesi*

<sup>2</sup> Hz. Peygamber'in beşeri ve ayrıcalıklı yönü ile ilgili âyetler ve meâlleri; Ö. Özsoy- İ. Güler, *Konularına Göre Kur'an*, Ankara 1997, s. 565-569' dan alınmıştır.

*gibi bu Muhammed de öfkelenir. Onun için ben senin katında, hiç geri çevirmeyeceğin şöyle bir aht almış olayım: Eğer ben herhangi bir mü'mine eziyet etmiş, yahut ağır söz söylemiş, yahutta değnekle vurmuş olursam, sen benim bu fiillerimi o mü'min için bir keffâret ve kendisini kıyamet gününde sana yaklaştıracak olan bir yakınlık vesilesi kıl.”<sup>3</sup>*

Hız. Peygamber'in bir insan ve kul olduğuna dâir etrafındakilere kendisini yanlış tanımamaları için uyarı mahiyetindeki sözlerinin adedini burada çoğaltmak mümkündür.

Konu ile ilgili Kur'an-ı Kerim âyetleri ve Hız. Peygamber'in kendi sözleri ve sahâbe arasındaki yaşayışı göz önünde bulundurulduğu zaman, O'nun (sav) insanoglundun bütün özelliklerini taşıdığı görülür. Tıpkı bizim gibi yer, içer, oturur, kalkar, yatar, uyur, dinlenir, sevinir, üzülür, acır, kızar, öfkelenir, hoşlanır, tiksindir, bazen varlıklı, bazen yoksul olur, düşer, kalkar, sokaklarda yürür, bazı yemekleri daha çok sever, hanımları arasında Hız. Aişe'yi daha fazla sever, saçını ortadan ayırır ve kulak memelerine kadar uzatır, içinde bulunduğu çevre ve iklimle göre giyinir... Evlenir, çoluk-çocuk sahibi olur, bazen eşleri ile tartışır, nerede ise ayrılacak duruma gelirler...

Sonuç olarak insan olmanın bütün olumlu ve olumsuz yönlerini yaşamış örnek bir insandır. Başarısının temelinde de bu yatar.

Kur'an Hız. Peygamber'in ayrıcalıklı yönlerine de işaret buyurmuştur:

“Allah ve melekleri Peygamber'e dua okurlar. Ey inananlar! Siz de ona dua okuyun ve ona gereğince esenlik dileyin.” (Ahzâb, 33/56)

“Nûn. Kaleme ve (onunla) yazılanlara andolsun ki, (ey Muhammed!) Rabbinin nimeti sayesinde, sen deli değilsin. Sana kesintisiz bir ecir vardır. Şüphesiz sen büyük bir ahlak sahibisin. Hanginizin sınanmakta olduğunu, yakında sende göreceksin, onlar da görecekler.” (Kalem, 68/1-6)

“(Ey Muhammed) Senin göğsünü genişletmedik mi? Belini büken yükünü sırtından indirmedik mi? Senin şânını yüceltmedik mi?” (İnşirâh, 94/1)

“Yalnız sana mahsus olmak üzere geceleyin onun (namaz kılmak) için uyan. Belki de Rabbin seni övülecek bir makâma yükseltecektir.” (İsrâ, 17/79)

“(Ey Muhammed!) Rabbinin hükmü yerine gelinceye kadar sabret; sen bizim nezâretimiz altındasın; kalkarken rabbini överek tespih et!” (Tûr, 52/48)

“Peygamber inananlara kendilerinden daha yakındır. Peygamberin eşleri inananların anneleridir; akraba olanlar, miras hususunda, Allah'ın kitabına göre, birbirlerine, inananlar ve göç edenlerden daha yakındırlar. Dostlarınıza yapacağınız uygun bir iyilik elbette bunun dışındadır. Bu da Kitab'da yazılı bulunmaktadır.” (Ahzâb, 33/6)

“Ey inananlar! Yemeğe çağrılmadıkça, Peygamber'in evlerine girmeyin ve (er-

<sup>3</sup> Yukarıda meali verilen hadislerin kaynakları için bkz. Nevzat Aşık, *İbâdetle Aşırılığa Karşı Hız. Peygamber'in Tutumu*, İzmir 2000, s. 33-35.

ken gelip) yemeğin pişmesini beklemeysin. (Yalnızca) davet edilince girin ve yemeği yiyince konuşmaya dalmadan dağılın. Bu (durumunuz) Peygamber'i üzüyor, ama sizden çekiniyordu. Allah gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamber'in eşlerinden bir şey isteyeceğiniz zaman onu perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin gönülleriniz de, onların gönülleri de daha temiz kalır. Allah'ın elçisini üzmeniz ve ondan sonra onların eşlerini nikahlamanız asla câiz değildir. Doğrusu bu Allah katında büyük şeydir." (Ahzâb, 33/53)

"(Ey Muhammed!) Biz sana apaçık bir zafer sağlamışızdır. Allah böylece senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlayacak, sana olan nimetini tamamlayacak ve seni doğru yola erİştirecektir." (Fetih, 48/1-2)

Her bakımdan ümmetine örnek olan (Ahzâb, 33/21) Hz. Peygamber, Kur'an'ın emirlerinden, önce kendisi sorumludur. Yani mükellef bir peygamberdir. Hiçbir emir kendisinden sâkıt değildir. Ümmetini yapmakla sorumlu tuttuğu hiçbir iş ve emirden muâf değildir (Ankebût, 29/45; Tevbe, 9/73; Tahrîm, 66/9). Bilgisi sınırlıdır.

Allah'ın bildirmediğini bilemez (En'âm, 6/50; Kehf, 18/23-24). Gayba âit bilgileri vahye dayanır (Hûd, 11/49; Cinn, 72/26).

Hz. Peygamber'in beşer olarak gücü de sınırlıdır. Hiçbir kimseye fayda ve zarar veremez. Zorla doğru yola iletemez (Mâide 5/41; Kasas 28/56; Cinn 72/21). Görevi Allah'tan kendisine inzâl buyurulanı tebliğdir (Mâide 5/67).

Hz. Peygamber, Arap toplumunun içinde doğmuştur. Çocukluğu, gençliği; İslâm öncesi hayatı hep bu toplumu oluşturan insanların arasında geçmiştir. Bu toplumun fiziki, iklim vs. şartlarından kaynaklanan bir yaşayış, anlayış, farklı örf, âdete dayanan bir hayat tarzı, yeme-içme, giyim-kuşam vs. özellikleri vardır.

Hz. Peygamber'in sünneti de bu coğrafi ve sosyal şartlarda oluşmuştur: Bütün ilişkilerde, tebliğde toplumun konuştuğu ve ana dili olan Arap dilini, kendileri ile konuştuğu ya da kendilerine hitâb ettiği kimselerin veya kabilelerin seviyesini, problemlerini, dil ve lehçe özelliklerini göz önünde bulundurmuştur. Kısacası Resûlullah'ın (sav) söz, davranış ve onaylarından meydana gelen sünneti, bu toplum ve şartları içinde oluşmuştur. Biz, Hz. Peygamber'in sünnetine baktığımızda, onda o devir toplumunun yaşama tarzı ve ihtiyaçlarını, geleneklerini, dilini, kültür, anlayış seviyelerini, kişisel ve toplumsal problemlerini, ...açıkça görürüz. Bundan tabii de bir durum olamaz.

Hz. Peygamber herhangi bir şeyi veya işi emrederken ya da yasaklarken bu toplumun özelliklerini daima dikkate almıştır; almak durumundadır. Onun dini ilk olarak tebliğ ettiği toplumun bu özelliklerinden kopuk bir sünneti düşünülemez.

I.Goldzier, D.S.Margoliouth, H.Lammens ve J.Schacht gibi oryantalistler, Hz. Peygamber'in Kur'an dışında hiçbir sünnet bırakmadığını, Ona ilk inananlardan arkadaşları şahâbilerin uyguladığı hayat tarzlarının Resûlullah'ın (sav) sünneti olmayıp Kur'an vasıtasıyla değiştirilen İslâm öncesi Arapların örfü olduğunu, hicri ikinci yüzyılda, sonraki nesillerin bu örfte otorite sağlamak amacıyla "Hz. Peygam-

ber'in Sünneti" kavramını geliştirip bunu gerçekleştirmek için hadis mekanizmasını uydurdıklarını ileri sürmüşlerdir.<sup>4</sup>

Gerçekte durum böyle midir? Bir kere Hz. Peygamber'in ümmi olduğu; yani okuma-yazma bilmediği için kendisinden önceki kültürler hakkında bilgi sahibi olması ve bunları aynen aktarması mümkün değildir. Bir diğer husus O, peygamber olacağını kendisi de bilmiyordu. İlk ilâhî vahyi aldığı anda ne kadar heyecanlanmış, ne kadar endişe etmişti! Âdetâ bir korku ve panik içinde idi. Ancak Hz. Hatice'nin olgun ve bilge kişiliği ve davranışları sayesinde sakinleşebilmişti. Önceki inanç, örf, kültür ve bilgilerle donanmış, ani bir kültür değiştirmesi için hazır olsa idi hiç böyle bir şaşkınlık içerisinde mi olurdu?

O zaman şu soruyu sorabiliriz: Acaba Hz. Peygamber, sünneti ile içinde yaşadığı toplumda nasıl bir değişim metodu uyguladı? Öncelikle mevcut olanı, sünneti ile değiştirme konusunda "takrîr metodunu" uyguladı. Daha çok maddî medeniyet, bilim, teknik, din ve ahlakla doğrudan ilgisi bulunmayan âdet ve davranışlar alanında sünnet, bunları onaylama cihetine gitti, olanı olduğu gibi bıraktı, bir değişiklik yapmadı. Bunlar dini hükümler tasnifinde serbest, mübah, helâl nesnelere ve davranışlar olduğu için değişik kültür, medeniyet ve coğrafyalarda değişmeleri de tabii idi. İkincisi kısmî değiştirmeler ve yeniden düzenlemelerle ıslahı yoluna gitti. Dinin amaçlarına uygunluğu sağlanabilecek olan selem akdi, nikah akdi, vasiyyet ve mirasta yapılan yeni düzenlemeler yaptı. Üçüncüsü, kökten kaldırılma ve değiştirilmesi gerekli bulunanları değiştirdi. İslahı mümkün olmayan, Kur'an ve Sünnet'in ruhuna ve insan fitratına aykırı düşen, insanın, toplumun zararına olan tefecilik, sarhoşluk veren içkiler, putçuluk zanâatı, zina vb. kötülükleri yasak edip değiştirdi. Bazı ziraî ve ticarî ortaklıklar, pazar ve pazarlama düzeni, çocuk ebeveyn ve aile ilişkileri, sosyal sınıflar, itibâr... vs.yi düzenledi.<sup>5</sup>

Hz. Peygamber, bu dini, hicrî 632 senesinde tamamladığı zaman onun ömür boyu sunduğu sünnet kültürü ile çağında yaşayan ve daha sonra yaşayacak olan bağluları için, hayatlarının bütün safhalarını içine alabilecek bir bakış açısı sundu ve örnek tavırlar sergiledi. Zamanında yaşayan arkadaşları sahâbîlerin bir kısmı, Onun tarafından bizzat yaşanarak sergilenen sünnetinin bazılarını doğru anlayıp yorumlarken ve yaşarken, bir kısmı lafzına ve sadece görüntüye bağlı kaldığı için Sünnetin ruhunu anlayamadı.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra İslâmiyet hızla yayıldı. Çok farklı sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerle karşılaştı. Zamanında değişmesiyle yeni yeni toplumsal değişme ve ihtiyaçlar ortaya çıktı. Yeni Müslüman toplumlarının her türlü kültürel özellikleri de zamanlarına taşınabilen din ve sünnet kültürünün içinde yer aldı. Çağımıza gelecek olursak, çeşitli iletişim ve etkileşim araçlarının da et-

<sup>4</sup> Bu ve benzeri iddiâlara cevaplar için bkz. Ali Osman Ateş, *İslama Göre Cahiliye ve Ehli Kitap Örf ve Âdetleri*, İstanbul, 1996.

<sup>5</sup> Hayrettin Karaman, *Sünnetin Dindeki Yeri Sempozyumu*, İstanbul 1997, s. 45.



kisiyle insanlar değişti, zihniyetler değişti, bireysel, toplumsal vs. problemler daha da arttı ve girift hale geldi.

Bütün bu ve benzeri sebepler, Sünnetin çağımızda yeniden yorumunu, değişim karşısında durumunu ve değişimini gündeme getirdi.

İnsan yaşamının hiç tartışmaya gerek olmayan bir gerçeği, “değişimdir”. Bu, insan hayatının evrensel bir gerçeğidir.<sup>6</sup> Bu gerçek, hiç değişmez diye düşünülen, hat-ta değişmesi istenmeyen nice şeyleri sürekli değiştirmiştir. Değişimin, değiştiren bu gerçekliği Mecellede; “Zamanın değişimi ile ahkâm değişir” prensibi olarak formüle edilmiştir.

İlk insandan itibaren, insan hayatı tek bir sünnet üzere, tek bir kültür ve gele-nek ile bu günlere gelmemiştir. Bu gün mevcut kültürel zenginlik, söz konusu de-ğişimin bir sonucudur. “Sünnet böyledir değişmez” yaklaşımı, sünnetin kendi ori-jinal anlamına ve onun uygulayıcılarının mantığına terstir. “Sünnet, insan yaşa-mındaki değişim ile aynı yönde onu oluşturan asıllardan kopmamak ve sapmamak kaydıyla değişimi içeren ve değişime imkan sağlayan bir olgudur.”<sup>7</sup>

Ancak bu değişim nasıl olacaktır? Sünnetin değişmezleri ve değişenleri nelerdir?

Âlemlere rahmet ve insanlığa örnek olarak gönderilen bir peygamberin, Allah rızasına uygun olarak yaşadığı bir hayat tarzından ibâret olan sünneti, çağın de-ğişen kültür ve şartları karşısında değişime uğrayacaksa bu yine o sünnetin amacına ve ruhuna uygun olmalıdır, aykırı olmamalıdır. Bu, süreklilik içinde bir değişim ol-malıdır. Allah’a nasıl inanacağımız, nasıl ibadet edeceğimiz, Onun rızasını nasıl ka-zanacağımız... Hz. Peygamber’in bildirmeleri ve uygulamaları ile sünnetinde mev-cuttur. Bunlar değişmez. Muâmelatla ilgili olan kısımlarda değişme olabilir. Ancak bu değişim de insanın yaratılışı ve ihtiyaçlarına uygun olumlu bir değişim olmalı-dır. Sünnetin ruhuna aykırı olmamalıdır. Değişelim ya da değiştirelim derken de-jenerasyona sebep olunmamalıdır. Değişim iyi niyet ve ehliyetle yapılmalıdır. Bu konuda uzman olmayan kimselerin gerçekleştireceği olumsuz değişimin getirece-ği bir sürü dinî ve sosyal problem meydana gelebilir. Bu problemleri çözmek için, onun kendi sosyal ve kültürel yapısına uygun olarak geliştirilmiş metod ve modelleri kullanmak ve uygulamak daha yararlı olacaktır. Çağdaşlık adına, Batının kendi insanı ve toplumu için geliştirip ortaya koyduklarını değil. Değişim adına uy-gulanacak olan aynı reçete farklı sonuçlar doğurabilir. İlim ile kültür farklı şeyler-dir.

Sünnetin temel ahlâk ve evrensel hukuk prensiplerini içeren mesajları değişmez. Sünnetin öngördüğü, kişi dokunulmazlığı, seyahat ve yerleşme özgürlüğü, kişi öz-gürlüğü ve güvenliği ve özel hayatın gizliliği gibi kişisel özgürlükler değişmez.

Tecessüs, giybet, koğuculuk, gizli ve ayıp halleri açığa vurmamak, başkasının evine izinsiz girmek, sır saklamamak, haram ve yasak şeylere bakmak, izinsiz yatak ve so-

<sup>6</sup>Nur Vergin, “Değişim Gerçeği”, *Türkiye Günlüğü*, 1993, s.25.

<sup>7</sup>Ahmet Keleş, *Sünnet*, Diyarbakır 2001, s. 154.

yunma odalarına girmek, gizli konuşmaları dinlemek, başkasının yazısını izinsiz okumak vs. gibi özel hayatın korunmasını engelleyen günah, suç ve haller değişmez.

Hz. Peygamber'in en önemli mucizesi ve sünneti herkes için örnek olan güzel ahlâkıdır. O (sav), hayatının her safhasında gıpta ile izlenmiş, sevilip sayılmış ve örnek alınmış güzel ve olgun bir insandır. Çünkü ahlâkı güzel insan, her yaşta güzeldir. Ahlâkı çirkin insan, fiziği, giysileri ne kadar güzel olursa olsun çirkin insandır. Bu sebeptendir ki, Resûlullah'ın güzel ahlâkının birer parçası olan güvenli olmak, temiz, sabırlı, kanaatkar, iffetli, hoşgörülü olmak; cömert, eli açık, yumuşak huylu, alçak gönüllü olmak; insanların arasını bulmak, dargınları barıştırmak, adaletten ayrılmamak, olaylar karşısında problemleri çözümlerken taraf değil, hakem olmak, kendisinin ve ailesinin aleyhine bile olsa doğruluktan ayrılmamak, kin tutmamak, haset etmemek, iyilikte yardımlaşmak, yoksulları gözetmek, düşmanın ve cehâletin boyunduruğundan kurtulmak için okumak ve daimâ çalışmak... insanların eğitilmesi, gelişmesi, yetişmesi, ihtiyaç ve problemlerinin giderilmesi gibi çağımız insanının da son derece muhtaç olduğu evrensel sünnetler değişmez.

Ancak, Hz. Peygamber'in bir beşer olması dolayısıyla zevklerinden, içinde bulunduğu çevre, iklim ve coğrafyadan kaynaklanan, mensûbu bulunduğu milletin, toplumun düşünce, örf ve âdetlerine dayanan ve tamamen mahalli özellikler taşıyan söz, yorum, bugün Sünnetle ilgili tartışmaların hâlâ başında yer alan giyim-kuşam, yemek, içmek, herhangi bir yiyecekten hoşlanmak veya hoşlanmamak, saçını uzatmak, ortadan ayırmak ve buna benzer daha bir çok yerel sünneti, çağımızın değişen şartlarına göre düzenlenebilir, değişebilir.

Saygılarımla.